

DOI: 10.32347/2076-815X.2023.83.63-73

УДК 711.558

Гнілоскуренко М.В.,
mariia.hniloskurenko@naoma.edu.ua, ORCID: 0000-0002-3578-4752,
Національна Академія Образотворчого Мистецтва і Архітектури

ІНТЕРАКТИВНІСТЬ ТА КРЕАТИВНІСТЬ ЯК ОСНОВА ВДОСКОНАЛЕННЯ МІЖЛЮДСЬКОЇ КОМУНІКАЦІЇ ТА ВЗАЄМОДІЇ З ІСТОРИЧНИМ СЕРЕДОВИЩЕМ

Філософи, історики, урбаністи, соціологи, архітектори здавна досліджують місто як особливий соціальний феномен і дедалі очевиднішою стає потреба нового бачення й осмислення міського організму як в історичному контексті, так і в передбаченні можливостей його оптимального розвитку.

Для аргументованого вдосконалення й проєктування системи інтерактивної та креативної рекреації в історичному середовищі міст необхідний ретельний ретроспективний аналіз історично-складених тенденцій функціонування публічних просторів.

Осмислення поняття «креативний міський простір» потребує пізнання його головної сутності – чи сприяє цей простір особистісному розвитку й прояву індивідуальності мешканця або гостя міста, чи пропонує він оптимальне середовище для самореалізації та формування оригінального соціокультурного й економічного міського контексту.

Від кількості та якості людських талантів, а для їхнього виховання необхідне відповідне міське середовище взаємодії індивідуальних творчих здібностей, залежить загальнонаціональний розвиток і конкурентна здатність країни. Створення такого інтерактивного та креативного простору є одним із системних завдань модернізації міського середовища для вдосконалення життєдіяльності людської спільноти, а саме: умов проживання, праці та рекреації. У цій тріаді особливу позицію займає сфера рекреації як відновлення і розвитку духовних і фізичних сил людини в системі рекреаційних міських просторів, які, як свідчить історичний досвід, повсякчас характеризувалися відповідним до вимог часу і міських спільнот рівнем інтерактивності. Рекреаційний простір міста розглядається як частина соціального простору в процесі формування його комплексної креативізації з урахуванням ресурсної бази, в якій провідне місце займають історико-культурні ресурси, і залежить від комунікативності та особистісного сприйняття історико-культурних здобутків архітектурно-містобудівної

субстанції міського середовища, які, як правило, сконцентровані в культурно-архітектурних заповідниках в історичних ареалах міст.

Ключові слова: місто; публічний простір; історичне середовище міста; архітектурне планування; архітектурний образ; людино-орієнтований дизайн; візуальне спілкування; архітектурне планування; дозвілля.

Мета. Визначення інтерактивності та креативності як основи вдосконалення міжлюдської комунікації та взаємодії в містобудівних інтер'єрах, головно вулиць, площ та парків історично складеного міського середовища.

Матеріали та методи. В основі дослідження лежить методологія аналізу соціокультурних процесів. Специфіка цієї методології полягає в тому, що досліджуються не тільки результати суспільної практики, а й інтенції, що знаходяться у витоків становлення й поширення зразків поведінки, діяльності, спілкування та взаємодії людей із усіма елементами їхнього життєвого середовища.

Вивченість проблеми. У сфері пошуку оптимальних урбаністичних рішень для досягнення комфортних умов життєдіяльності міської спільноти в історичному середовищі дозволяє констатувати особливу зацікавленість фахівців у часткових чи значніших реконструктивних перетвореннях його функціонально-планувальної структури і забудови. Незважаючи на значний обсяг інформації про містобудівні утворення й аналіз цих антропогенних феноменів, створених для життя та діяльності соціуму, досі не здійснено комплексного ґрунтового дослідження потреб формування взаємопов'язаної системи містобудівних інтер'єрів як інфраструктури соціокультурних зв'язків у тканині міської забудови.

Як засвідчує аналіз матеріалів у професійній періодиці та публіцистиці останніх десятиліть, щодалі більше дослідників визначають урбанізм активним інструментом впливу на специфіку соціального життя, оскільки саме в містах відбуваються безперервні соціальні зміни, виникають колізії та експерименти. Щобільше урбанізованим стає місто, тим концентрованішим стає питання соціальності, особливо враховуючи вплив мегаполісної гіпертрофованої урбанізації на втрату індивідуальності й позитивних аспектів міжлюдської взаємодії. Значення міського середовища у трансформації особистості не можна применшити, як і зворотній вплив соціо-культурного рівня людської індивідуальності на середовище – ось чому в історичних містах вкрай необхідне створення поліфункційної системи інтерактивної рекреації як невід'ємної складової креативності взаємин архітектурної субстанції публічних міських просторів і людини.

Вступ. Здебільшого історичний центр, що повсякчас був квінтесенцією функціонально-планувальної структури й відображав багатство композиційних схем, характерних різним часовим періодам розвитку міст, під впливом багатьох, як природних так і антропогенних чинників [1], втратив значну частину естетичних та емоційних вартостей для міського соціуму через експансію транспортного руху, який фактично зруйнував культурно-соціальну значимість і комунікативність у сформованих протягом століть архітектурно-містобудівних утвореннях.

Уникнути цих негативних явищ можливо лише за умови створення розвинутої системи інтерактивної рекреації в історичному середовищі міста на оптимальному взаємозв'язку історично складених і відповідно модернізованих міських публічних просторів, що разом із забудовою, яка їх формує, покликана до реалізації давно назрілої проблеми вдосконалення комунікативності між людьми та середовищем їхнього життя в міських утвореннях.

Виклад основного змісту дослідження. Цивілізаційна ефективність міста, духовний комфорт життя в ньому неодмінно пов'язані з розвитком креативної складової, заради чого, власне, людина вийшла з близького до природи сільського життя, створюючи середовище виключно антропогенне й насичене новими змістами. Повсякчас значні досягнення думки й духа здійснювались у містах, креативність яких пов'язана з інсталяцією у їхнє середовище багатогранної системи пізнання, як інтелектуального так і трансцендентного.

Умовою для розвитку історичних міст, зміцнення соціальної згуртованості, індивідуальної та групової ідентичності є збереження історико-культурної спадщини, що підтверджується визнанням на Всесвітній конференції ООН з питань навколишнього середовища (Ріо-де-Жанейро 1992 р.) концепції «сталого розвитку» («sustainable development») домінантною ідеологією цивілізації XXI ст.[2].

Експерти урбаністичної програми ООН Habitat перелічують кілька основних складових розвитку комфортних міст: оптимізація щільності забудови, покращення системи громадського транспорту, заохочення переміщень на велосипеді, збільшення пішохідних зон, зменшення теплової плями, стійкий міський дизайн (зелені дахи, фасади та ін.), ресурсоефективні будівлі, розумне та ефективне міське управління [3]. Водночас необхідно дотримуватися відповідного балансу між обсягом міських відкритих публічних просторів та внутрішніх просторів оточуючих споруд, які можуть використовуватися для активного відпочинку.

Перманентне збільшення кількості та складності проблем, що виникають в процесі реконструкції історичних міст і пов'язаною з ним політики

інтенсифікації інтерактивної рекреації, супроводжується ростом навантаження на головні елементи урбаністичної структури вулиці, які тепер дедалі більше стають не лише модернізованими «руслами» для руху людей, а й урізноманітнюються бульварами, дитячими майданчиками та зонами для тихого відпочинку. Для головних міських вулиць, на яких переважно зосереджені знакові елементи архітектурної субстанції та які характеризуються інтерактивною поліфункціональністю, має особливе значення надання їм екологічної та пішохідної безпечності.

Провідний сучасний спеціаліст із розвитку міст Ч. Лендрі (британський урбаніст, автор концепції «креативного міста», що брав участь у розробці креативних стратегій розвитку міст Більбао, Амстердам, Лейпциг, Дублін, у роботі «Креативне місто» («The Creative City», 1994 р.) пропонує нову форму розвитку креативного міського планування: мислити, планувати та діяти творчо у розв'язанні міських проблем і використовувати наявні можливості та міську творчу енергію задля створення зручних для життя, яскравих і привабливих міст на основі тематичних досліджень та прикладів міських інновацій з усього світу. Креативне місто спонукає до використання уяви та креативу в державних, приватних і суспільних сферах для потенційних розв'язань будь-якої міської проблеми [4].

Всі аспекти формування ефективного міського креативного середовища є одночасно умовами створення та функціонування інноваційної системи міста: сутність такої ідеології креативності міських просторів як здатність створювати продукт, що володіє новизною, є необхідний для потреб суспільства і одночасно відповідає духу часу, притаманні творчості відомих архітекторів сучасності: Р. Роджерса, А. Генслера, Х. Яна, К. Єнга та ін.

Міське історичне ядро з його унікальними пам'ятками, ансамблями, комплексами, скверами, парками, ділянками рідкісного природного ландшафту й гармонійністю співвідношень історично складених міських публічних просторів має велику вагу у всебічному культурному розвитку міського соціуму [5].

Для оптимізації рекреаційних просторів велике значення реінтерпретація фрагментів історичного ядра міста, які можуть слугувати місцями для варіабельних інтерактивних постановок (що трансформуються залежно від потреб та вікових груп): виступів акторів, аматорів, виконавців авторських пісень, театральних, хореографічних, музичних груп, чи народних фестинів, прив'язаних до визначних дат міста. Усі ці дійства у історичному середовищі здатні створити неповторну рекреаційну атмосферу на сучасному рівні креативного міського соціуму. Часто ці дійства відбуваються на площах в історичному ядрі міста. За словами Я. Гейла у книзі «Міста для людей», дизайн

цікавої для відвідування та комфортної площі – це радше сценографія, ніж архітектурне проєктування. Прикладом поліфункційного використання площ в історичному середовищі міста можуть бути пл. Пантеону (рис. 1) у Франції [6].

Рис. 1. Дозвілля на площі Пантеону, Франція, Париж

Цікавим сучасним прийомом креативізації в історичних ареалах міст є організація певних точок емоційної активації. До таких підходів можна зарахувати *влаштування тимчасових експозицій і виставок просто неба*, що стало поширеною тенденцією інтеграції мистецтва з міським середовищем, спрямованим на співучасть та емоційну співтворчість глядача-пішохода, а також ігрове наповнення центрів тяжіння й транзитних просторів (паркових зон, пішохідних вулиць, площ, набережних). Міські виставкові проєкти виконують пізнавальну, інформаційну та творчу функції [7]. Прикладом влаштування креативної видовищної сценерії може бути показ мод у Луврі (Париж). Студія PlayLab Inc із Лос-Анджелеса побудувала великий «ігровий майданчик» із звивистим гоночним треком у Музеї Лувру для показу чоловічого одягу Louis Vuitton весна-літо 2023 під час Тижня моди в Парижі. Показ проходив у Carré du Louvre, одному з головних дворів колишнього паризького палацу (рис. 2).

Рис. 2. Ігрові декорації для показу Louis Vuitton у Луврі

Особливий ефект в середовищі міських публічних просторів створює *ігровий дизайн*, сформований об'єктами сучасного мистецтва: статичні та динамічні скульптурні форми, графіті, інсталяції тощо. У цьому аспекті прийоми гри тісно взаємопов'язані з художніми принципами, які проявляються в динаміці композиції, інтенсивному колористичному рішенні, активному використанні динамізму скульптурної пластики і т.п. Ігрові моменти впроваджуються також в актуальні принципи формоутворення, мультимедіа та інтерактивні системи [8]. Прикладом може бути ігровий майданчик «Дюни, що рухаються» від архітектурної студії NÓS в Монреалі, де за допомогою оптичної ілюзії автори інсталяції зуміли створити естетичний міраж у центрі міста (рис. 3) [9]; публічний простір на вул. Яворницького в Дніпрі (рис. 4) [10] та ігрова зона Potgieterstraat від "Carve Landscape Architecture" в Амстердамі (рис. 5) [11] тощо.

Рис. 3. «Дюни, що рухаються» від архітектурної студії NÓS в Монреалі

Рис. 4. Скульптурні композиції на вулиці Яворницького в Дніпрі

Рис. 5. Ігрова зона Potgieterstraat від "Carve Landscape Architecture" Амстердам, Нідерланди

Особливого значення у формуванні композиційної й естетичної виразності, цілісності системи інтерактивної рекреації в центральних частинах міст набуває специфіка озеленення, освітлення та впровадження практики естетизації «архітектури землі» через фактурне та кольорове архітектурно-художнє збагачення поверхні міських публічних просторів. Сучасні технології розкривають нові можливості для освітлювальної режисури завдяки інноваційним рішенням, суттєво змінюючи сприйняття історичної архітектурної субстанції протягом доби. Продумано підібрані типи освітлення протягом різного часу доби та пори року створюють необмежені можливості для поєднання контрастів і гармонії у сприйнятті історичного середовища міського простору вдень і вночі при переході від світла до темряви і навпаки на основі світлової сценографії системи інтерактивної рекреації.

Подібний підхід демонструє освітлення в UNIT.City (Київ, Україна) (рис. 6). Тут світловий сценарій налаштований так, що наприкінці робочого дня плавно включається нейтральне світло, яке підтримує робочу активність, потім воно теплішає й поступово налаштовує на відпочинок, а пізно ввечері стає контрастнішим і камернішим, підкреслюючи живописні тіні [12].

Рис. 6. Перший в Україні публічний простір із повноцінним біодинамічним світлом від Expolight у Києві

В умовах адаптації міст до змін клімату та для організації більш комфортного перебування населення та гостей міста в історичному середовищі посеред літа все частіше застосовується прийом *екологізації* (збільшення кількості озеленених зон, встановлення «острівців свіжості»), монтаж системи розприскування водяної пари в історичному середовищі міста, завдяки чому температура повітря може бути знижена більше ніж на 3-5°C.).

В Україні прикладом охолодження довкілля системою з «туманом» може бути Катеринославський бульвар у Дніпрі (рис. 7). Завдяки цій системі мешканцям та гостям міста комфортніше перебувати в місті, комунікувати один з одним та з оточуючим середовищем, насолоджуючись прохолодою [13].

Рис. 7. Система охолодження «туманом» на Катеринославському бульварі в Дніпрі (фото автора)

Висновки. Історичні вулиці, площі, парки як головні публічні простори міської структури та їх об'єднання у обширні зони інтерактивної рекреації, де історико-архітектурна й містобудівна субстанція сама стає багатогранною високоестетичною експозицією, потребують близького контакту з різними групами міського соціуму. Це можливе тільки при забезпеченні домінантності пішохідного руху в цих просторах і участі багатопланових історичних панорам і міських силуетів в цілодобових сценаріях життя й діяльності людської спільноти.

Креативні публічні простори дозволяють здійснювати співтворчість, повноцінне співавторство митців та глядачів, а взаємний ріст усіх учасників таких просторів з часом може переростати у кластери майстерності, науки, мистецтва, в яких найважливіше – надання умов для самореалізації, зверненні до різних культурних практик, до активного і дієвого відпочинку, ознайомлення з особливостями міського побуту та перетворення мешканців на

співучасників творчих проєктів і акцій, набуття ними нових міжкультурних комунікативних навиків розвитку в міських просторах т.з. «творчої індустрії».

Список літератури

1. Рибчинський О.В. Формування і ревіталізація середмість історичних міст України : Дисертація на здобуття наукового ступеня доктора архітектури: 18.00.01 – Теорія архітектури, реставрація пам'яток архітектури. Львів, 2017. 438 с. URL: <https://lpnu.ua/sites/default/files/2020/dissertation/1594/rybchynskyy.pdf>.
2. Декларація Ріо-де-Жанейро щодо навколишнього середовища та розвитку. *Офіційний вебпортал парламенту України*. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_455#Text (дата звернення: 19.12.2021).
3. *UN-Habitat - A Better Urban Future | UN-Habitat*. URL: https://unhabitat.org/sites/default/files/2020/09/sg_rpt_on_un-habitat_to_ga_75_a_75_296_r.pdf (дата звернення: 19.12.2021).
4. Landry Ch. *The Creative City: A Toolkit for Urban Innovators*. 2nd edition (July 14, 2008). Publisher : *Routledge*. 2008. 352 p.
5. Прибега Л. Архітектурна спадщина України: пам'яткоохоронний аспект. Київ : *Ин-т культурології НАМ України*. 2016. 255 с.
6. Сучасна агора. Як поживити міську площу? - PRAGMATIKA.MEDIA - Україна, Київ. *PRAGMATIKA.MEDIA*. URL: https://pragmatika.media/sovremennaja-agora-kak-ozhivit-gorodskuju-ploshhad/?fbclid=IwAR2Bv1L5WTXK09-4xvUe1_nezliwMdc2X62SSIUvijf9-tjkmv-5N4mFQgw (дата звернення: 03.02.2022).
7. McQuire S. Urban screens, networked cultures and participatory public space. *Chinese Journal of Communication and Society, Chinese University of Hong Kong Press*. 2012. Vol. 21.
8. The Architecture of Modern Play - Google Arts & Culture. Google Arts & Culture. URL: <https://artsandculture.google.com/story/the-architecture-of-modern-play/BwWBUI3cmPrANw> (date of access: 24.04.2022).
9. Pragmatika. "Движущиеся дюны" – игровая площадка от архитектурной студии NÓS в Монреале. *Facebook*. URL: <https://www.facebook.com/PRAGMATIKA/posts/916587852310299> (дата звернення: 12.12.2021).
10. Игорь Парубский с Вячеславом Апетом. *Facebook*. URL: <https://www.facebook.com/i.parubsky/posts/5054868521196089> (дата звернення: 09.12.2021).
11. Публічний простір міста. *Студія ландшафтної архітектури KOTSIUBA*. URL: <https://kotsiuba.com/article/publicnij-prostir-mista> (дата звернення: 19.12.2021).
12. Pragmatika. Первое в Украине публичное пространство с полноценным биодинамическим светом открыли в UNIT.City. *Facebook*. URL: <https://www.facebook.com/PRAGMATIKA/posts/897807577521660> (дата звернення: 24.12.2021).
13. Катеринославський бульвар. Alef Estate. URL: <https://alef-estate.com/ua/public-spaces/eb> (дата звернення: 24.04.2022).

Hnilskurenko Mariia,
National Academy of Fine Art and Architecture, Kyiv

INTERACTIVITY AND CREATIVITY AS THE BASIS OF IMPROVING INTERHUMAN COMMUNICATION AND INTERACTION WITH THE HISTORICAL ENVIRONMENT

Philosophers, historians, urban planners, sociologists, and architects have been studying the city as a special social phenomenon for a long time, and the need for a new vision and understanding of the urban organism both in the historical context and in predicting the possibilities of its optimal development is becoming more and more obvious.

For reasoned improvement and design of the system of interactive and creative recreation in the historical environment of cities, a thorough retrospective analysis of the historically complex trends in the functioning of public spaces is necessary.

Understanding the concept of "creative urban space" requires knowing its main essence - whether this space contributes to the personal development and manifestation of the individuality of a city resident or guest, or whether it offers an optimal environment for self-realization and the formation of an original socio-cultural and economic urban context.

National development and the country's competitiveness depend on the quantity and quality of human talents, and for their education, a suitable urban environment for the interaction of individual creative abilities is necessary. The creation of such an interactive and creative space is one of the systemic tasks of modernizing the urban environment to improve the life of the human community, namely: living, working and recreation conditions. In this triad, a special position is occupied by the sphere of recreation as the restoration and development of the spiritual and physical forces of a person in the system of recreational urban spaces, which, as historical experience shows, have always been characterized by a level of interactivity corresponding to the requirements of the time and urban communities. The recreational space of the city is considered as a part of the social space in the process of forming its complex creativity, taking into account the resource base, in which the leading place is occupied by historical and cultural resources, and depends on the communicativeness and personal perception of the historical and cultural achievements of the architectural and urban planning substance of the urban environment, which, as a rule, concentrated in cultural and architectural reserves in the historical areas of cities.

Keywords: city; public space; historical environment of the city; architectural planning; architectural image; human-oriented design; visual communication; architectural planning; leisure.

REFERENCES

1. Rybchynskiy O.V. Formation and revitalization of the centers of historical cities of Ukraine: Dissertation for the degree of Doctor of Architecture: 18.00.01 – Theory of architecture, restoration of architectural monuments. Lviv, 2017. 438 p. URL: <https://lpnu.ua/sites/default/files/2020/dissertation/1594/rybchynskyy.pdf>. {in Ukrainian}
2. Declaration of Rio de Janeiro on environment and development. Official website of the Parliament of Ukraine. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_455#Text (date of application: 12/19/2021). {in Ukrainian}
3. *UN-Habitat - A Better Urban Future | UN-Habitat*. URL: https://unhabitat.org/sites/default/files/2020/09/sg_rpt._on_un-habitat_to_ga_75_a_75_296_r.pdf (дата звернення: 19.12.2021). {in English}
4. Landry Ch. *The Creative City: A Toolkit for Urban Innovators*. 2nd edition (July 14, 2008). Publisher: *Routledge*. 2008. 352 p. {in English}
5. L. Prybyeha. *Architectural heritage of Ukraine: monument protection aspect*. Kyiv: Institute of Cultural Studies of the National Academy of Sciences of Ukraine. 2016. 255 p. {in Ukrainian}
6. Modern agora. How to revive the city square? - PRAGMATIKA.MEDIA - Ukraine, Kyiv. PRAGMATIKA.MEDIA. URL: https://pragmatika.media/sovremennaja-agora-kak-ozhivit-gorodskuju-ploshhad/?fbclid=IwAR2Bv1L5WTXK09-4xvUe1_nezliwMdc2X62SSIUvijf9-tjkmv-5N4mFQgw (access date: 02/03/2022). {in Ukrainian}
7. McQuire S. Urban screens, networked cultures and participatory public space. *Chinese Journal of Communication and Society, Chinese University of Hong Kong Press*. 2012. Vol. 21. {in English}
8. The Architecture of Modern Play - Google Arts & Culture. Google Arts & Culture. URL: <https://artsandculture.google.com/story/the-architecture-of-modern-play/BwWBUI3cmPrANw> (date of access: 24.04.2022). {in English}
9. Pragmatics. "Moving Dunes" is a playground from the architectural studio NÓS in Montreal. Facebook. URL: <https://www.facebook.com/PRAGMATIKA/posts/916587852310299> (access date: 12/12/2021). {in Russian}
10. Igor Parubsky with Vyacheslav Apet. Facebook. URL: <https://www.facebook.com/i.parubsky/posts/5054868521196089> (access date: 09.12.2021). {in Russian}
11. Public space of the city. KOTSIUBA landscape architecture studio. URL: <https://kotsiuba.com/article/publicnij-prostir-mista> (access date: 12/19/2021). {in Ukrainian}
12. Pragmatics. The first public space in Ukraine with full biodynamic light was opened in UNIT.City. Facebook. URL: <https://www.facebook.com/PRAGMATIKA/posts/897807577521660> (access date: 12/24/2021). {in Russian}
13. Katerynoslavsky Boulevard. Alef Estate. URL: <https://alef-estate.com/ua/public-spaces/eb> (access date: 04/24/2022). {in Russian}